

Melia azedarach (Maha Neem)

Classification-

Kingdom- Plantae

Division- Magnoliophyta

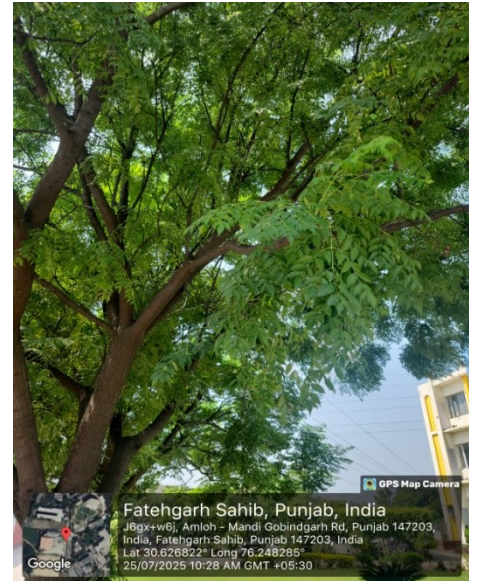
Class- Magnoliopsida

Order- Sapindales

Family- Meliaceae

Genus- *Melia*

Species- *azedarach*

Habitat- Native to South and Southeast Asia; widely naturalized and cultivated in Punjab's subtropical climate in open forests, roadsides, and urban landscapes.

Morphology- *Melia azedarach* is a fast-growing, deciduous tree reaching up to 15–20 meters in height, with a rounded crown and greyish-brown bark. The leaves are large, bi- to tri-pinnate, with serrated leaflets. It produces fragrant, lilac to pale violet flowers in panicles during spring, followed by clusters of yellow, marble-sized drupes that persist into winter. The tree is known for its tolerance to drought and pollution, making it popular in urban greening.

Economic Importance-

Leaves, bark, and fruits have insecticidal, antifungal, and antimicrobial properties; used in traditional medicine for treating skin diseases and inflammation.

Timber is lightweight and termite-resistant, used for furniture, packing cases, agricultural implements, and rural construction.

मेलिया आजेडरैक (महानीम)

वर्गीकरण-

जगत – पादप

विभा – मैग्नोलियोफाइटा

वर्ग – मैग्नोलियोप्सिडा

क्रम – सैपिंडेल्स

कुल – मेलीएसी

जाति – मेलिया

प्रजाति – आजेडरैक

आवास (Habitat)

दक्षिण और दक्षिण-पूर्व एशिया का मूल निवासी। खुले जंगलों, सड़कों के किनारे और शहरी इलाकों में पंजाब के उपोष्णकटिबंधीय क्षेत्रों में व्यापक रूप से उगाया जाता है।

वनस्पति रचना (Morphology)

तेजी से बढ़ने वाला, पत्तियां झड़ने वाला पेड़ जो 15–20 मीटर ऊँचा हो सकता है। वृत्ताकार मुकुट और धूसर-भूरा छाल। पत्तियाँ बड़ी, द्वि-से त्रि-पिनेट होती हैं जिनके पत्तिकाएँ खुरदरी होती हैं। वसंत ऋतु में पंखुड़ियों वाले पुष्प गुच्छे (पैनिकल्स) में हल्के बैंगनी या लैवेंडर रंग के खुशबूदार फूल खिलते हैं। इसके बाद पीले रंग के, संगमरमर के आकार के फल के गुच्छे लगते हैं जो सर्दियों तक बने रहते हैं। पेड़ सूखे और प्रदूषण सहनशीलता के लिए जाना जाता है।

आर्थिक महत्व (Economic Importance)

पत्तियाँ, छाल और फल की कीटाणुनाशक, कवकनाशक और जीवाणुनाशक गुण होते हैं; पारंपरिक चिकित्सा में त्वचा रोगों और सूजन के इलाज में उपयोगी।

लकड़ी हल्की और दीमक-प्रतिरोधी होती है, जिसका उपयोग फर्नीचर, पैकिंग केस, कृषि उपकरण और ग्रामीण निर्माण में किया जाता है।

ਮੇਲੀਆ ਅਜੇਡਰੈਕ (ਮਹਾਨੀਮ)

ਵਰਗੀਕਰਨ-

ਰਾਜ – ਪੰਜਾਬ

ਵਿਭਾਜਨ – ਮੈਗਨੋਲੀਓਫਾਈਟਾ

ਵਰਗ – ਮੈਗਨੋਲੀਓਪਸਿਡਾ

ਕ੍ਰਮ – ਸੈਪਿਡੇਲਸ

ਪਰਿਵਾਰ – ਮੇਲੀਏਸੀ

ਜੀਨਸ – ਮੇਲੀਆ

ਪ੍ਰਜਾਤੀ – ਅਜੇਡਰੈਕ

ਆਵਾਸ (Habitat)

ਦੱਖਣੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ। ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਜੰਗਲਾਂ, ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਸ਼ਣਤਪ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਕਾਰ-ਰਚਨਾ (Morphology)

ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਣ ਵਾਲਾ, ਪੱਤੀਆਂ ਖੁਡਣ ਵਾਲਾ ਦਰੱਖਤ ਜੋ 15-20 ਮੀਟਰ ਤੱਕ ਉੱਚਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੋਲ ਮੂਰਤ ਅਤੇ ਧੂਸਰ-ਭੂਰਾ ਛਾਲ। ਪੱਤੇ ਵੱਡੇ, ਦੋ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਖੁਰਦਰੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਸੰਤ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਬਦਾਮੀ-ਲੈਵੈਂਡਰ ਰੰਗ ਦੇ ਮਹਿਕਦਾਰ ਫੁੱਲ ਖਿੜਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਪੀਲੇ, ਮਾਰਬਲ ਜਿਹੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਗੁੱਛੇ ਬਣਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਰਦੀ ਤੱਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਰੱਖਤ ਸੁੱਕੜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲ ਹੈ।

ਆਰਥਿਕ ਮਹੱਤਤਾ (Economic Importance)

ਪੱਤੇ, ਛਾਲ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀੜਿਆਂ ਅਤੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਦਵਾਈ ਵਿੱਚ ਚਮੜੀ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਅਤੇ ਸੂਜਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲੱਕੜ ਹਲਕੀ ਅਤੇ ਦੀਮਕ-ਰੋਕੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਉਪਯੋਗ ਫਰਨੀਚਰ, ਪੈਕਿੰਗ ਕੇਸ, ਖੇਤੀ ਬਰਤਨਾਂ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।